

RPO-678639-VII-720.5/11/DK

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji w Zakładzie Karnym w Jaśle
(wyciąg)**

1. Wstęp.

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. 2007 Nr 30, poz. 192) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 27-28 lipca 2011 r., do Zakładu Karnego w Jaśle - Warzyce 467 (zwanego dalej ZK lub jednostką/placówką) udali się pracownicy Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (zwanego dalej KMP lub Mechanizmem).

Krajowy Mechanizm Prewencji sprawdził na miejscu sposób traktowania skazanych umieszczonych w Zakładzie Karnym, dokonując oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji dokonano następujących czynności:

- przeprowadzono rozmowę z Dyrektorem ZK i Zastępcą Dyrektora ZK oraz personelem placówki;
- dokonano oglądu terenu placówki oraz pomieszczeń użytkowanych przez osadzonych, w tym: wybranych losowo pokoi mieszkalnych, świetlic, palarni, sanitariatów, łaźni, kuchni i stołówki, ambulatorium, biblioteki, sali widzeń, kantyny i kaplicy;

- przeprowadzono w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy ze skazanymi oraz z funkcjonariuszami i pracownikami jednostki;
- przeprowadzono na osobności anonimowe rozmowy z wybranymi losowo osadzonymi.

Dokonane w oparciu o powyższe czynności ustalenia, pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji przekazali Dyrektorowi i Zastępcy Zakładu oraz wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano m.in.: porządek wewnętrzny ZK; porządek wewnętrzny oddziału terapeutycznego dla osób uzależnionych od alkoholu; procedurę postępowania poekspozycyjnego na potencjalne zakażenie wirusem HIV, HBV, HCV; zasady postępowania w przypadku: zgonu osadzonego będącego na stanie ewidencyjnym jednostki, dokonania ucieczki skazanego z miejsca zatrudnienia poza terenem jednostki, ujawnienia na terenie jednostki telefonu komórkowego lub wzbudzenia się urządzenia do ich wykrywania; kartę praw pacjenta - osoby pozbawionej wolności; wykaz usług medycznych zrealizowanych od dnia 1 stycznia 2010 r. do dnia 31 maja 2011 r., instrukcję określającą zasady postępowania funkcjonariuszy w czasie organizacji i wykonywania badań i zabiegów medycznych osadzonych w placówkach społecznej służby zdrowia; wykaz stanowisk dla ZK; konspekt przeprowadzonych w roku 2011 szkoleń funkcjonariuszy ZK; sprawozdanie z roku 2010 o załatwianiu wniosków, skarg i próśb osób osadzonych w placówce; liczbę zdarzeń nadzwyczajnych w roku 2011; prezentację działalności penitencjarnej jednostki z 2010 r.; instrukcję w sprawie sposobu postępowania z korespondencją kierowaną przez osadzonych do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu i innych międzynarodowych organów ochrony praw człowieka; protokoły kontroli Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Jaśle z dnia 15 i 21 września 2010 r.

Zakład Karny w Jaśle jest jednostką typu półotwartego dla skazanych mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności po raz pierwszy, z oddziałem

dla skazanych młodocianych, podlegającą Okręgowemu Inspektoratowi Służby Więziennej w Rzeszowie. Skazani odbywają karę w systemach: zwykłym, programowego oddziaływania i terapeutycznym przeznaczonym dla uzależnionych od alkoholu.

2. Legalność pobytu.

Pojemność jednostki została określona na 200 miejsc. W dniu 28 lipca 2011 r. w Zakładzie wśród osadzonych było 196 skazanych.

Przeważająca większość skazanych odbywała karę w systemie programowanego oddziaływania – 135; zdecydowanie mniej osób odbywało karę w systemie zwykłym – 33 i terapeutycznym – 28. Wśród przebywających w Zakładzie osób, 4 było młodocianych i przebywało w specjalnie wydzielonych dla nich celach.

3. Personel.

W dziale penitencjarnym Zakładu zatrudnionych jest 6 osób. W skład działu wchodzi: koordynator ds. penitencjarnych, 3 wychowawców i psycholog. W dziale terapeutycznym, wraz z kierownikiem, pracują 3 osoby. Wszyscy pracownicy wymienionych działów legitymują się wykształceniem wyższym. W dziale ochrony pracuje łącznie 27 osób.

Dyrektor ZK i jego pracownicy zwrócili uwagę przedstawicielom Krajowego Mechanizmu Prewencji na problem w postaci braku odpowiedniej liczby etatów w jednostce. Braki w tym zakresie są szczególnie odczuwalne w dziale penitencjarnym i dziale ochrony. Uwagę zwraca fakt, że średnia liczba osadzonych przypadających na wychowawcę wynosi 100. Na znaczne obciążenie różnymi zadaniami i konieczność pracy z szerokim kręgiem osadzonych, bijące w efektywność pracy i mogące negatywnie wpływać na osadzonych, uwagę zwracali również psycholog oraz funkcjonariusze pracujący w dziale terapeutycznym. O fakcie niedostatecznej liczby pracowników w dziale ochrony świadczy fakt, że średnia liczba godzin nadliczbowych w przypadku funkcjonariuszy zatrudnionych w tym dziale wynosi 120.

4. Warunki bytowe.

W skład placówki wchodzi 12 budynków. Do zakwaterowania osadzonych są przeznaczone 3 budynki: pawilon mieszkalny A i pawilon mieszkalny B (wraz z łącznikiem) oraz pawilon mieszkalny C wyodrębniony w budynku wartowni.

Pawilony mieszkalne są parterowe, niepodpiwniczone, pokryte stropodachami. Mieszczą pięć oddziałów mieszkalnych. Wyposażone są w instalacje: elektryczną, centralnego ogrzewania, wodną, kanalizacyjną, radiowęzłową, teletechniczną. Stolarka okienna wykonana jest z PCV, natomiast stolarka drzwiowa w zakładzie jest zróżnicowana: PCV, aluminiowa lub drewniana. Dostęp do urządzeń sanitarnych jest realizowany przy zastosowaniu wspólnych węzłów sanitarnych wyposażonych w ciepłą i zimną wodę bieżącą, usytuowanych w każdym z budynków. Oznacza to, że skazani mają dostęp do ciepłej i zimnej wody w każdym oddziale.

Zgodnie z informacją Dyrektora ZK, w placówce tej nie ma przeludnienia. Osadzeni przebywają w celach o różnej wielkości (3-10 osobowych), w warunkach zapewniających zachowanie przewidzianej w art. 110 Kodeksu karnego wykonawczego (dalej: K.k.w.) normy 3 m² powierzchni celi na osobę.

Poza wspomnianym budynkiem wartowni, pozostałe budynki wykorzystywane są wyłącznie do obsługi administracyjno-gospodarczej (budynek administracji, budynek stołówkowo-kuchenny, budynek kotłowni, budynek magazynów, budynek garaży, 2 budynki wieży, budynek dyżurki bramowego oraz budynek oczyszczalni ścieków).

W dniu wizytacji we wszystkich pomieszczeniach pawilonów A, B i C panowała wilgoć, a na ścianach widoczne były zacieki oraz grzyb. Mocno odczuwalny był zaduch wskazujący na niewydolną wentylację. Jednocześnie trwały jednak zaawansowane prace modernizacyjne (m.in. remont dachu wszystkich pawilonów), które zgodnie z informacją Dyrektora placówki mają wyeliminować stwierdzone niedogodności. KMP ustalił, że aktualnie dobiegają końca prace związane z termomodernizacją budynków (docieplenie styropianem i wykonanie tynków zewnętrznych w technologii lekko mokrej). Zaplanowane zostały też prace w pomieszczeniach cel, takie jak modernizacja wentylacji, wyłożenie posadzkami

jeszcze niewyremontowanych podłóg, wymiana pozostałej w niektórych pomieszczeniach, starej i drewnianej stolarki drzwiowej na aluminiową oraz malowanie wewnątrz. W dniu wizytacji finalizowane były prace związane z oddaniem do użytku nowych pomieszczeń warsztatowych oraz przestronnej świetlicy ogólnej, znajdującej się w pawilonie A, której powstanie pozwoli na zamianę świetlicy pawilonu B w dwie cele mieszkalne.

Poza wspomnianą wilgocią, zagrzybieniem ścian i dusznością wynikającą ze stanu technicznego placówki (zapewniono możliwość wietrzenia cel, która nie eliminuje tego problemu), w celach jest czysto oraz panuje odpowiednia do pory roku temperatura. Ponadto zapewniono dopływ światła dziennego i oświetlenie sztuczne.

W każdym z pawilonów mieszkalnych A i B znajduje się ogólnodostępna umywalnia i ogólnodostępny sanitariat. Umywalnie wyposażone są w 8 - 11 umywalk oraz brodzik do mycia nóg lub zamiast niego - 2 kabiny prysznicowe dla skazanych pracujących wewnątrz placówki przy tzw. brudzących pracach. W sanitariatach wyodrębniono 4 zamykane w sposób zapewniający intymność kabiny WC oraz znajduje się w nich umywalka i 5 pisuarów. W pawilonie mieszkalnym C w każdej celi znajdują się w pełni zabudowane kącabnie sanitarne, posiadające niezależne oświetlenie. Kondycja tych pomieszczeń nie budzi poważniejszych zastrzeżeń, choć warto zaznaczyć, że i one, zgodnie z informacją kierownictwa jednostki będą remontowane.

Choć wszystkie cele wyposażone są w stare, dość wyeksploatowane sprzęty, to jednak stan techniczny sprzętu kwaterunkowego we wszystkich pawilonach określić można jako zadowalający. Uwagę wizytujących zwróciło jednak przede wszystkim to, że w zdecydowanej większości cel piętrowe łóżka nie są wyposażone w drabinki i bariery zabezpieczające przed upadkiem. W ocenie przedstawicieli Mechanizmu, ich brak może przyczynić się do upadków (m.in. osób, które nie ujawniły informacji o takich schorzeniach, jak padaczka) i spowodować ewentualne uszkodzenia ciała osób, które wchodzi na łóżka korzystając z dostępnych, a nieprzystosowanych do tego mebli lub próbując na nie wskoczyć. Dla osób o obniżonej sprawności fizycznej wejście na piętrowe łóżko może okazać się bardzo trudne lub praktycznie niemożliwe.

W każdej celi znajduje się podsufitowa suszarka na bieliznę, na której skazani mogą wieszać uprane przez siebie rzeczy. Za dobrą praktykę należy również uznać pokrycie glazurą części ściany w każdej celi, przy której ustawione są stoliki do spożywania posiłków. Zabudowa ta ułatwia zachowanie czystości w pomieszczeniu. Część cel w ZK, w wyniku wcześniej przeprowadzonego remontu jest już wyposażona w łatwo zmywalne, estetyczne posadzki oraz nowe drzwi aluminiowe. Zgodnie z informacją kierownictwa placówki w ten sposób zmienione zostaną również pozostałe pomieszczenia mieszkalne oraz posadzki na korytarzach wiodących do cel.

Skazani mają zapewniony całodobowy dostęp do wody bieżącej. Należy w tym miejscu podkreślić, że kierownictwo jednostki zapewniło środki finansowe pozwalające na zmodernizowanie kotłowni i aktualnie zabiega o zamontowanie instalacji solarnej służącej do zagwarantowania placówce stale ciepłej wody.

Poza możliwością kąpieli codziennej dla skazanych zatrudnionych przy tzw. brudzących pracach, kąpiel organizowana jest w czwartki w nowo wyremontowanej łaźni ogólnej, znajdującej się w pawilonie B. Kąpiele skazanych chorych organizowane są zgodnie z zaleceniami lekarza. Łaźnia ogólna posiada 20 stanowisk prysznicowych, poprzedzonych wyposażoną w krzesła i wieszaki przebieralnią z wygospodarowaną, zamykaną kabiną WC. W każdy czwartek wymienia się bieliznę i pościel. Bezpośrednio z przebieralni w łaźni ogólnej można przejść do odrębnie urządzonych magazynów czystej oraz brudnej bielizny, wyposażonych w meble służące do sortowania bielizny, ręczników i ubrań. W magazynach tych w dniu wizytacji panował ład i czystość. Zgodnie z informacją personelu jednostki, pranie przewożone jest 1 raz w tygodniu do pralni Zakładu Karnego w Dębicy.

Uwagę wizytujących zwrócił jednak fakt niedostosowania łaźni i pozostałych pomieszczeń (m.in. choćby jednej z cel) do potrzeb osoby niepełnosprawnej, poruszającej się na wózku inwalidzkim. Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu w orzeczeniu z 2006 r. w sprawie Vincent przeciwko Francji (6253/03) uznał, że osadzenie osoby niepełnosprawnej w więzieniu, gdzie nie może ona poruszać się, w szczególności, opuścić celi

samodzielnie, jest „poniżającym traktowaniem” w rozumieniu art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Jednostka dysponuje polem spacerowym oraz zadbanym terenem zielonym między pawilonami A i B, z miejscem dla osób palących i ławkami do siedzenia oraz popielniczkami. Zaznaczyć należy, że w pawilonach mieszkalnych również wydzielono palarnie, zamykane w sposób niepozwalający na przedostawanie się dymu tytoniowego do pomieszczeń zajmowanych przez osoby niepalące. Pole spacerowe ma trawiastą, krótko przyciętą nawierzchnię i wyposażone jest w tablicę do gry w koszykówkę.

W jednostce funkcjonuje kantyna, w której osadzeni mogą dokonywać zakupów co najmniej trzy razy w miesiącu. Analiza cennika artykułów dostępnych w kantynie nie nasuwa zastrzeżeń.

W bezpośrednim sąsiedztwie kantyny znajduje się sala widzeń z wyodrębnionym pomieszczeniem dla dzieci, przyjaźnie wyposażonym (dziecięce meble i zabawki), którego ściany przyozdobiono wesołymi obrazkami. Należy uznać to za dobrą praktykę. Sala widzeń, poza pokojem przyjaznym dzieciom, podzielona jest na dwie odrębne części, z których mniejsza wyposażona jest w stolik z 3 krzesłami, a większa w 4 stoliki i 12 krzeseł. Salę tą poprzedza przedsionek, w którym wygospodarowano sanitariat (WC z umywalką) dla skazanych i osób ich odwiedzających.

Stołówka i kuchnia dla skazanych umieszczone są w odrębnym, świeżo wyremontowanym budynku. Kuchnia spełnia wymogi systemu HACCP. Kuchnia mieści się w 2 pomieszczeniach wyposażonych w profesjonalne urządzenia do wykonywania posiłków. Poza nią w budynku znajdują się pomieszczenia do przechowywania i obróbki żywności (chłodnie, obieralnia warzyw) oraz zmywalnia naczyń (zmechanizowana). Stołówka znajdująca się w bezpośrednim sąsiedztwie kuchni jest przestronnym pomieszczeniem, w którym może spożywać posiłek jednocześnie 100 osób. Skazani są doprowadzani do tego miejsca partiami (osoby z pawilonu A i C, osoby z pawilonu B). Każdy z osadzonych ma ok. 40 minut na zjedzenie posiłku. W trakcie pobytu w zakładzie skazani otrzymują każdego dnia trzy posiłki tj. śniadanie, obiad

(składający się z dwóch dań) oraz kolację. W dniu wizytacji nie były przygotowywane diety, poza dietą dla młodocianych, ale zgodnie z deklaracją personelu kuchni, wykonanie diet zarówno zdrowotnych, jak i religijnych jest możliwe. Wizytujący skontrolowali wybrane losowo produkty pod kątem dat przydatności do ich spożycia i nie stwierdzili uchybień. Nie zawierał ich również przedstawiony jadłospis. Zaznaczyć należy, że poza posiłkami dostarczonymi przez administrację, skazani mogą sobie przygotowywać posiłki we własnym zakresie, korzystając z kuchенок znajdujących się w pawilonach mieszkalnych.

Wizytujący dokonali oglądu również innych pomieszczeń jednostki, takich jak biblioteki z radiowęzłem (mieszczące się w odrębnym budynku vis a vis pawilonu A), kaplicy (na terenie budynku A), ambulatorium (na terenie budynku B) oraz pomieszczenia oddziału terapeutycznego (w łączniku między budynkami A i B). Nie stwierdzili uchybień w zakresie wyposażenia tych pomieszczeń i ich stanu (z wyjątkiem wspomnianych już niedogodności, które mają być zlikwidowane dzięki obecnie trwającym pracom remontowym).

Zakład nie dysponuje celą do wykonywania kary dyscyplinarnej umieszczenia w celi izolacyjnej, celą zabezpieczającą, celami przejściowymi oraz izbami chorych i pokojem do udzielania widzeń w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozorującej, o których mowa w art. 138 § 1 pkt 3 K.k.w. Niepokój wizytujących wzbudził brak dwóch ostatnich wymienionych pomieszczeń, o czym szczegółowo w pkt. 8-9 niniejszego raportu.

Osadzeni, z którymi przeprowadzono rozmowy, w większości ocenili warunki bytowe w celach jako dobre lub dość dobre. Poza problemem wilgoci i zaduchu, który potwierdzili również wizytujący, nie było ocen zdecydowanie negatywnych. Zdarzały się uwagi dotyczące złego stanu sanitariatów/umywalni czy cen w kantynie oraz wątpliwości dotyczące niektórych zasad wprowadzonych przez kierownictwo placówki takich, jak: brak możliwości wniesienia poczęstunku zakupionego przez odwiedzających podczas widzeń bez konieczności traktowania go jako paczki, brak możliwości zakupu tytoniu i nie zawsze aktualnych cen w kantynie (zgodnie z relacją niektórych osadzonych, przy dokonywaniu zakupów niejednokrotnie okazuje

się, że cena danego produktu faktycznie jest inna). Zdaniem większości rozmówców wyżywienie oferowane przez ZK jest dobre.

W protokołach kontroli sanitarnej przeprowadzonej w 2010 r. przez Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Jaśle nie stwierdzono uchybień.

5. Traktowanie.

Zgodnie z informacją udzieloną przez Dyrektora ZK w ostatnim czasie (od 2010 r. do dnia wizytacji) nie było konieczności zastosowania środków przymusu bezpośredniego. Jak już wspomniano w poprzednim punkcie niniejszego raportu, zakład nie dysponuje celą do wykonywania kary dyscyplinarnej umieszczenia w celi izolacyjnej.

W rozmowach indywidualnych większość ocen osadzonych dotyczących traktowania przez funkcjonariuszy było pozytywnych. Rozmówcy odpowiedzieli przecząco na pytanie, czy funkcjonariusze Służby Więziennej naruszyli ich nietykalność osobistą lub niewłaściwie potraktowali. Nie byli też świadkami takich niedozwolonych zachowań wobec innych osadzonych.

Uwagi dotyczyły niektórych funkcjonariuszy, którzy zgodnie z informacją skarżących, nie zwracali się do nich w sposób kulturalny i w stosownej formie (zwracanie się do osadzonych „na ty”). Należy przypomnieć, że zgodnie z treścią art. 27 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz. U. Nr 79, poz. 523 ze zm.) funkcjonariusze i pracownicy Służby Więziennej w postępowaniu wobec osób pozbawionych wolności są obowiązani w szczególności szanować ich prawa i godność. Na konieczność wykonywania z poszanowaniem godności ludzkiej kary, środków karnych, zabezpieczających i zapobiegawczych wskazuje również treść art. 4 K.k.w.

Zgodnie z Zasadą nr 1 *Zbioru zasad mających na celu ochronę wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie aresztowania bądź uwięzienia* (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 43/173 z dnia 9 grudnia 1988 r.) cyt.: „Wszystkie osoby poddane jakiegokolwiek formie aresztowania bądź uwięzienia będą traktowane w sposób humanitarny i z szacunkiem dla godności przyrodzonej istocie ludzkiej”.

Z przeanalizowanej dokumentacji wynika, że w roku 2010 została złożona tylko jedna skarga na niewłaściwe traktowanie przez funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej.

Żaden z osadzonych, z którymi przeprowadzono rozmowy indywidualne nie zgłosił problemu związanego ze wspólnym osadzeniem członków podkultury więziennej z innymi skazanymi. Zaznaczyć w tym miejscu należy, że według informacji przekazanych przez personel jednostki, do podkultury więziennej należy jedynie ok. 5% osadzonych.

Od początku roku 2011 do dnia wizytacji odnotowano dwa wydarzenia nadzwyczajne: bójka oraz samowolne oddalenie się skazanego w trakcie pobytu poza terenem jednostki organizacyjnej w systemie bez konwojenta.

6. Dyscyplinowanie.

W okresie od dnia 1 stycznia 2011 r. do dnia 27 lipca 2011 r. Dyrektor Zakładu Karnego w Jaśle udzielił 833 nagrody dla 228 skazanych. W tym samym okresie wymierzono jedynie 17 kar dyscyplinarnych dla 17 skazanych.

Najczęściej udzielane nagrody to: pochwała, zezwolenie na otrzymanie dodatkowej paczki, dodatkowe widzenie, nagroda pieniężna, zezwolenie na widzenie bez dozoru poza obrębem zakładu karnego z osobą najbliższą lub godną zaufania na okres nie przekraczający jednorazowo 30 godzin, zezwolenie na opuszczenie zakładu karnego bez dozoru na okres nie przekraczający jednorazowo 14 dni. Do najczęściej wymierzanych w ZK kar dyscyplinarnych należą: nagrana, pozbawienie możliwości otrzymywania paczek żywnościowych na okres do 3 miesięcy, pozbawienie korzystania z udziału w niektórych zajęciach kulturalno-oświatowych lub sportowych, z wyjątkiem korzystania z książek i prasy na okres do 3 miesięcy.

Podczas wizytacji nie dokonano ustaleń, które wskazywałyby na stosowanie kar i nagród nieprzewidzianych w K.k.w. Żaden ze skazanych, z którymi rozmawiano nie skarżył się na naruszenia w omawianym obszarze, co więcej, większość rozmówców wskazywała na to, że nie byli w ogóle karani, co potwierdzają wskazane wyżej dane.

7. Prawo do informacji.

Dokumentami regulującymi prawa i obowiązki osadzonych w jednostce są: porządek wewnętrzny ZK i porządek wewnętrzny oddziału terapeutycznego dla osób uzależnionych od alkoholu.

W trakcie wizytacji przedstawiciele Mechanizmu stwierdzili, że w każdej celi znajduje się porządek wewnętrzny ZK i że osadzeni mają dostęp do innych istotnych dla nich informacji (m.in. karty praw pacjenta - osoby pozbawionej wolności). Z rozmów ze skazanymi wynika, że są oni zorientowani w zakresie zasad panujących w placówce, a w przypadku wątpliwości czy też innych kwestii dotyczących ich sytuacji, pomocą służą m.in. wychowawcy.

W bibliotece skazani mają dostęp do aktualnych aktów prawnych. Osadzeni nie mają jednak dostępu do orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.

Rzecznik Praw Obywatelskich, skierował do Trybunału Konstytucyjnego w piśmie z dnia 6 sierpnia 2010 r., uwagi dotyczące stanowiska Dyrektora Generalnego Służby Więziennej negującego inicjatywę upowszechniania wśród osób pozbawionych wolności wiedzy na temat wyroków Trybunału Konstytucyjnego w sprawach, które bezpośrednio dotyczą osób osadzonych w zakładach karnych, ich skutków prawnych i praktycznych. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, istnieje możliwość upowszechniania wyroków Trybunału w ramach zajęć kulturalno-oświatowych, z których mają prawo korzystać osoby skazane i tymczasowo aresztowane. Uwagi RPO zostały podzielone w dniu 11 sierpnia 2010 r. przez Szefa Biura Trybunału Konstytucyjnego (sygn. pisma S-073-14/10). Uznając za słuszne stanowisko Rzecznika w tej sprawie, Szef Biura Trybunału Konstytucyjnego stwierdził, że żadne względy nie powinny ograniczać przedsięwzięć na rzecz popularyzacji prawa oraz edukacji obywatelskiej w sprawach publicznych. W ocenie przedstawicieli Mechanizmu, informowanie o orzecznictwie wskazanych wyżej Trybunałów, mogłoby odbywać się za pomocą audycji emitowanej w radiowęźle. W tym celu właściwym byłoby podjęcie współpracy działu prawnego jednostki z wychowawcą działu penitencjarnego ds. kulturalno-oświatowych.

Niektórzy osadzeni w rozmowach indywidualnych sygnalizowali problem braku poinformowania o prawie do zaskarżenia do sądu penitencjarnego decyzji o wymierzeniu kary dyscyplinarnej.

8. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym.

Osadzeni mogą korzystać z samoinkasujących aparatów telefonicznych zainstalowanych w oddziałach (po 2 aparaty) w godz. 8.00–20.30, z wyjątkiem czasu przewidzianego na inne zajęcia (np. apele).

Zgodnie z porządkiem wewnętrznym ZK, widzenia dla skazanych na terenie Zakładu udzielane są w poniedziałki, wtorki, środy, piątki oraz w soboty w godz. 8.00–14.00, a w niedzielę i święta w godz. 9.00–17.00. Skazani mogą korzystać z 3 widzeń w miesiącu, które za zgodą Dyrektora mogą być połączone. Skazani młodociani mają prawo do dodatkowego widzenia w miesiącu.

Nie wyodrębniono pokoju do udzielania widzeń w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozorującej, o którym mowa w art. 138 § 1 pkt 3 K.k.w. i którego wyposażenie określa rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. Nr 186, poz.1820). W ocenie KMP, brak pomieszczenia umożliwiającego wykonanie wymienionej nagrody w wizytowanej jednostce, stanowi naruszenie wymienionych przepisów i uprawnień osadzonych, którzy spełniają warunki otrzymania tego typu nagrody.

Na korytarzach oddziałów mieszkalnych umiejscowiono skrzynki, do których osadzeni mogą składać pisma kierowane do międzynarodowych organów ochrony praw człowieka. Podczas wizytacji nie odebrano uwag odnośnie postępowania z korespondencją lub paczkami.

9. Prawo do ochrony zdrowia.

Opiekę medyczną zapewnia ZOZ Zakładu. W skład jego personelu wchodzi: pełniący obowiązki kierownika - lekarz medycyny, lekarz medycyny, stomatolog oraz pielęgniarz i pielęgniarka.

Godziny pracy ambulatorium to: 7.00–18.00 (od września do czerwca) i 7.00–15.00 (od lipca do sierpnia).

Lekarz medycyny pracy zajmujący się osadzonymi zatrudnionymi poza Zakładem, wykonuje swoje zadania na zlecenie pracodawców skazanych.

W przypadku konieczności skorzystania ze specjalistycznych usług medycznych, skazani są transportowani do pobliskich placówek publicznej służby zdrowia (szpitali w Jaśle i w Krośnie). Podobnie konsultacje psychologiczne osadzonych odbywają się w placówce zewnętrznej (w szpitalu w Jaśle).

Kontrolowana jednostka posiada stosownie urządzone ambulatorium składające się z gabinetu lekarskiego, gabinetu stomatologicznego, węzła sanitarnego oraz magazynu leków. W ambulatorium są też urządzenia konieczne do ratowania życia.

W roku 2011, do dnia 31 maja w ZOZ Zakładu udzielono 1088 porad ambulatoryjnych lekarza medycyny, 155 porad ambulatoryjnych lekarza medycyny pracy, 183 porady lekarza stomatologa i wydano 3 orzeczenia lekarskie. Poza więzienną służbą zdrowia przeprowadzono głównie badania analityczne (26), porady okulistyczne (17), badania RTG (12) i USG (10).

Osadzeni nie przekazali wizytującym żadnych uwag dotyczących opieki medycznej czy też długiego czasu oczekiwania na konsultację lekarską.

Analiza dokumentacji przedstawionej przez kierownictwo placówki nie daje odpowiedzi na pytanie, jaka jest procedura postępowania z osobami zakaźnie chorymi. Z wyjaśnień zastępcy Dyrektora placówki wynika, że w praktyce skazani, których stan zdrowia jest na tyle poważny, że dalsze przebywanie w ZK zagraża ich życiu i zdrowiu, otrzymują przerwę w karze, a w przypadku pozostałych, poważnych zapaści zdrowotnych, skazani umieszczani są w publicznych szpitalach. Natomiast osoby zakaźnie chore, których stan zdrowia nie wymaga hospitalizacji, nie są izolowane.

Praktyka ta budzi wątpliwości KMP. Zgodnie z § 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 marca 2002 r. *w sprawie szczegółowych zasad tworzenia, przekształcania, likwidacji, organizacji, zarządzania i kontroli zakładów opieki zdrowotnej dla osób pozbawionych wolności* (Dz. U. Nr 55, poz. 490 ze zm.) więziennymi zakładami opieki zdrowotnej są m.in.: ambulatoria z izbą chorych. Rozporządzenie to nie przewiduje funkcjonowania ambulatorium

bez izby chorych. Nadto trzeba zauważyć, że stan zdrowia osoby chorej z reguły wymaga izolacji zapewniającej choremu konieczny dla poprawy stanu spokój. Izolacja taka jest też gwarancją bezpieczeństwa pozostałych skazanych.

10. Oddziaływania kulturalno – oświatowe.

Skazani uczestniczą w zajęciach kulturalno - oświatowych i sportowych. Są to turnieje i zawody sportowe, gry zespołowe, ćwiczenia ogólnorozwojowe, konkursy tematyczne czy spotkania z interesującymi ludźmi.

Skazani mają także możliwość korzystania z zasobów działającej w ZK biblioteki. Chętnie wypożyczają interesujące ich książki oraz czytają kilka zaprenumerowanych gazet i czasopism (przekazywane są w bezpośrednio w oddziałach).

Nadto mają zapewniony dostęp do programów telewizyjnych, radiowych, w ZK działa również radiowęzeł.

Świetlice ZK są obecnie w remoncie, niemniej jednak w najbliższym kwartale osadzeni będą mogli korzystać z przestronnej, nowoczesnej świetlicy ogólnej, usytuowanej w budynku A.

Ponadto skazani uczestniczą w różnych programach resocjalizacyjnych (m.in. w programach z zakresu: przeciwdziałaniu agresji i przemocy, przeciwdziałania uzależnieniom, aktywizacji zawodowej, kształtowania umiejętności społecznych, kształtowania umiejętności poznawczych).

Większość rozmówców uznała warunki korzystania z zajęć kulturalno-oświatowych i programów za bardzo dobre, podkreślając, że jest duża liczba przedsięwzięć, w których mogą uczestniczyć.

11. Prawo do edukacji.

ZK we współpracy z różnymi podmiotami (np. przedsiębiorstwem SimKas Bogdan Radoń z Gąsówki i Sannort Sp. Z.o.o.) realizuje programy szkolenia kursowego, pozwalające na zdobywanie przez skazanych zawodowych kwalifikacji. W roku 2011, do dnia wizytacji zrealizowano 4 kursy, z których skorzystało w sumie 58 skazanych. Zdobyli oni następujące kwalifikacje: monter stolarki drzwiowej, glazurnik, technolog robót wykończeniowych i brukarz.

Istotną informacją przekazaną KMP jest to, że poza Funduszem Pomocy Postpenitencjarnej, źródłem finansowania wskazanych zajęć jest Program Operacyjny Kapitał Ludzki (współfinansowany przez Unię Europejską).

Uwagę wizytujących zwrócił fakt przeszkolenia skazanych z zakresu udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej, co KMP uznaje za dobrą praktykę.

12. Zatrudnienie.

W czasie wizytacji zatrudnionych odpłatnie przy pracach porządkowych i pomocniczych wykonywanych na rzecz Zakładu było 14 osadzonych, a nieodpłatnie pracę w placówce wykonywało 27 osób. Nieodpłatną pracę publiczną na rzecz samorządu, Policji oraz organizacji społecznych wykonywało 36 osób, a 8 osób pracowało charytatywnie na rzecz Domu Pomocy Społecznej w Iwoniczu. Zatrudnienie zewnętrzne odpłatne obejmowało natomiast 28 osób.

Osadzeni zatrudnieni, z którymi przeprowadzono rozmowy, nie zgłaszali uwag dotyczących pracy.

13. Prawo do praktyk religijnych.

W wizytowanej placówce stworzone zostały dla skazanych odpowiednie możliwości do korzystania z praktyk i posług religijnych. Msze św. odbywają się w kaplicy usytuowanej w pawilonie A. Wyposażono ją w niezbędne przedmioty kultu religijnego. Skazani mogą uczestniczyć w nabożeństwach w dni świąteczne; mają ponadto możliwość słuchania nabożeństw transmitowanych przez środki masowego przekazu, a także posiadania niezbędnych w tym celu książek, pism i przedmiotów kultu religijnego. Skazani mają także prawo do uczestniczenia w nauce religii, spotkaniach oplatkowych, cyklicznie organizowanych pielgrzymkach, inscenizacjach teatralnych, spotkaniach autorskich z twórcami religijnymi oraz spotkaniach indywidualnych z duchownymi swojego kościoła, które odbywają się w kaplicy na terenie ZK. Duchowni mogą również odwiedzać skazanych w pomieszczeniach, w których przebywają.

ZK Jasło współpracuje z Kościołem Rzymsko-Katolickim, Związkiem Wyznaniowym Świadków Jehowy i z Kościołem Ewangelickim.

14. Dobre praktyki

Poza wspomnianym w niniejszym raporcie przyjaznym pomieszczeniem dla dzieci w sali widzeń i zajęciami dla osadzonych z udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej, uwagę wizytujących zwrócił fakt wyznaczenia w zakładzie cel „ze zwiększoną samopomocą skazanych”. Są to, według relacji psychologa placówki, 3 pomieszczenia mieszkalne, w tym cela dla młodocianych. Zadaniem skazanych, którzy dobrowolnie wyrazili zgodę na pobyt w tych pomieszczeniach, jest szczególne baczenie na umieszczanych w tych celach osadzonych o obniżonym nastroju. Zapobiega to m.in. próbom samobójczym.

Nadto Dyrekcja placówki skutecznie pozyskuje środki z Unii Europejskiej na modernizację jednostki.

Począwszy od 2007 r. w Zakładzie Karnym w Jaśle prowadzone są prace modernizacyjne zmierzające do uporządkowania gospodarki energią ciepłą w jednostce. W pierwszym etapie zmodernizowano blok stołówkowo-kuchenny zastępując technologię kuchni opartą na parze technologicznej wytwarzanej w kotłach węglowych technologią opartą na paliwie gazowym. W ramach tych robót przyłączono jednostkę do sieci gazowej. W kolejnym etapie przewidzianym na 2009 rok zaplanowano modernizację lokalnej kotłowni węglowej służącej do ogrzewania jednostki oraz przygotowania ciepłej wody użytkowej na kotłownię gazowo - olejową. Ponieważ w związku z kryzysem finansowym jednostce nie przydzielono środków finansowych na realizację przedmiotowej inwestycji rozpoczęto poszukiwanie alternatywnych źródeł finansowania zadania modernizacyjnego.

Po rozpoznaniu katalogu zadań, na które możliwe jest pozyskanie współfinansowania ze środków Unii Europejskiej pojęto starania zmierzające do złożenia w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Podkarpackiego projektu pod nazwą: „Modernizacja kotłowni węglowej na gazowo-olejową wraz z instalacją systemu solarnego i włączeniem go do systemu ogrzewania ciepłej wody użytkowej oraz docieplenie obiektów w Zakładzie Karnym w Jaśle”.

Wniosek został pozytywnie zweryfikowany i w dniu 26 sierpnia 2010 r. zostało podpisane „Porozumienie o dofinansowaniu projektu państwowej jednostki budżetowej w ramach osi priorytetowych I-VII Regionalnego Programu

Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007 - 2013" „Modernizacja kotłowni węglowej na gazowo - olejową wraz z instalacją systemu solarnego i włączeniem go do systemu ogrzewania ciepłej wody użytkowej oraz docieplenie obiektów w Zakładzie Karnym w Jaśle" nr UDA-RPPK.02.02.00-18-050/09-00 współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Osi Priorytetowej 2 „Infrastruktura techniczna" Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007 - 2013 pomiędzy Województwem Podkarpackim w imieniu którego działa Zarząd Województwa Podkarpackiego - Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podkarpackiego na lata 2007 – 2013, a Zakładem Karnym w Jaśle.

Realizację projektu rozpoczęto w dniu 8 grudnia 2010 r., zakończenie planowane jest na dzień 15 sierpnia 2011 r.

15. Rekomendacje.

Na podstawie *art. 19 Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, Krajowy Mechanizm Prewencji rekomenduje:

1. wyeliminowanie nieprawidłowości w traktowaniu osadzonych przez poszczególne osoby z personelu jednostki;
2. zapewnienie odpowiedniej obsady etatowej, zgodnie z potrzebami wskazanymi przez Dyrektora jednostki i jej personel;
3. kontynuowanie prac remontowych;
4. dostosowanie infrastruktury Zakładu do potrzeb osoby z niepełnosprawnością, m.in. poprzez odpowiednią modernizację przynajmniej jednej z cel, sanitariatu oraz stanowiska prysznicowego;
5. wyodrębnienie w placówce izby chorych;
6. wyposażenie piętrowych łóżek w drabinki i barierki zabezpieczające przed upadkiem;
7. wyodrębnienie pokoju do realizacji nagrody, o której mowa w art. 138 § 1 pkt 3 K.k.w.
8. zapewnienie wystarczającego i stałego dostępu osadzonych do orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Europejskiego.